

6. Ghasseminejad Saeed. China's growing influence in the Persian Gulf should worry Washington. *Washington Examiner*. September 8, 2020. URL: [HTTPS://WWW.WASHINGTONEXAMINER.COM/OPINION/OP-EDS/CHINAS-GROWING-INFLUENCE-IN-THE-PERSIAN-GULF-SHOULD-WORRY-WASHINGTON](https://www.washingtonexaminer.com/opinion/op-eds/chinas-growing-influence-in-the-persian-gulf-should-worry-washington)
7. Yucesoy Vahid. China's Relations with Gulf States. *Strategic International*. March 24, 2018. URL: <https://i-strategic.com/blogs/china-relations-with-gulf-states/#:~:tex>
8. Jiang Yang. Andersen Lars Erslev. China in the Persian Gulf: A delicate balance in global security. May 1, 2018. URL: <https://cpianalysis.wordpress.com/2018/05/01/china-in-the-persian-gulf-a-delicate-balance-in-global-security/>
9. Karasik Theodore. The GCC's New Affair with China. Policy Focus Series. Middle East Institute. February 2016. URL: https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/Karasik_GCCChina_PF6.pdf
10. Dunford Michael. Liu Weidong. Chinese perspectives on the Belt and Road Initiative. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 2019. Vol. 12, issue 1. P. 145–167.
11. American Enterprise Institute, “China Global Investment Tracker.” (Data downloaded on June 12, 2020). URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>
12. Dammam - Merza al-Khuwaldi. Gulf Officials Call on China to Expedite Completion of Free Trade Negotiations. *Asharq Al-Awsat*. 13 January, 2022. URL: <https://english.aawsat.com/home/article/3411896/gulf-officials-call-china-expedite-completion-free-trade-negotiations>

УДК 94:327. (5-15)

Швед В.О.

РСАДПЗ ТА ІЗРАЇЛЬ: ДИНАМІКА ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

***Анотація.** У статті досліджується еволюція відносин країн-членів Ради співробітництва арабських держав Перської затоки з Ізраїлем протягом ХХІ ст. Аналізуються внутрішні й зовнішні чинники їхнього зближення, роль Угод Авраама та їх-*

ній вплив на формування нової системи регіональної безпеки на Близькому Сході. Особливий наголос також зроблено на аналізі наслідків та перспектив стратегічного зближення Ізраїлю та арабських монархій, можливостей створення нової безпекової організації на кшталт НАТО у складі зазначених країн. Визначається значення липневого візиту Президента США Дж. Байдена на Близький Схід для формування такого альянсу.

Ключові слова: РСАДПЗ, Ізраїль, регіональна безпека, регіональне співробітництво.

Summary. Article deals with current political and security issues on the Middle East, emphasizing interactions between Gulf Cooperation Council states and Israel due to Abraham Accords, its inherent incentives and causes of cooperation. Special emphasis is placed on the analysis of the consequences and prospects of the strategic rapprochement of Israel and the Arab monarchies, the possibilities of creating a new security organization as part of the mentioned countries. The importance of the July visit of US President J. Biden to the Middle East for the formation of such an alliance is determined.

Key words: Israel, Abraham Accords, regional security, regional cooperation.

Постановка проблеми. Однією з найбільш значущих характеристик нинішньої геополітичної ситуації у Близькосхідному регіоні є нормалізація відносин низки арабських країн з Ізраїлем. Це знайшло своє логічне втілення у підписанні протягом вересня-грудня 2020 р. ряду документів про взаємне визнання один одного та нормалізацію відносин Ізраїлю з ОАЕ, Бахреїном, Марокко і Суданом. Зазначені угоди було названо Угодами Авраама на честь спільного праотця трьох монотеїстичних авраамістичних релігій. У Декларації Угод Авраама зазначається, що вони спрямовані на досягнення «довгострокового миру на Близькому Сході і в усьому світі» [1]. Угоди стали дійсно проривом у геополітиці.

літичній та безпековій ситуації в регіоні, який дозволяє сьогодні створювати підмурівок будови, а саме «новий Близький Схід», про який мріяв більше чверті століття тому видатний ізраїльський політик президент Ш. Перес. Майже півторарічний період імплементації Угод Авраама довів, що нормалізація відносин між Ізраїлем та державами – членами РСАДПЗ вже продемонстрували свій позитивний вплив на Близькосхідний регіон, передусім на країни, які до них приєдналися. Ця нова тенденція у геополітичному та гео економічному просторі Близького Сходу потребує глибшого аналізу та осмислення з урахуванням тих завдань, які постали перед зовнішньополітичним курсом Української держави у зазначеному регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що у вітчизняній історіографії на сьогодні практично відсутні наукові публікації із досліджуваної проблеми, за виключенням статті В.О. Шведа, у якій розглядаються процеси зближення між Ізраїлем та арабськими країнами Перської затоки протягом 2016-2019 рр. [1]. Ця проблематика досліджується передусім американськими науковцями. Серед них слід відзначити К. Ульріхсена, який досліджує історію становлення і розвитку відносин між аравійськими монархіями та Ізраїлем [3]. Статтю виконавчого віце-президента Вашингтонського інституту арабських країн Перської затоки У. Роебека присвячено аналізу впливу Угод Авраама на розвиток ситуації у регіоні протягом року з часу їхнього укладання [4]. Директор проекту дослідження арабсько-ізраїльських відносин Вашингтонського інституту Близького Сходу Д. Маковські досліджує роль США у поглибленні змісту Угод Авраама [5]. Науковий дослідник Інституту Брукінза арабського походження О. Рахман розглядає позиції окремих держав-членів РСАДПЗ щодо їх ставлення до Угод Авраама [6].

Аналіз цих та інших наукових праць з означеної проблеми дозволяє зробити висновок, що її дослідження ще знаходиться на початковому етапі. З урахуванням досягнутих результатів нормалізації відносин країн-членів РСАДПЗ з Ізраїлем автор

статті ставить за мету осмислити та узагальнити основні наслідки впливу цієї тенденції на формування нового формату геополітичного балансу у регіоні під кутом забезпечення стратегічних пріоритетів Української держави.

Виклад основного матеріалу. Відносини між аравійськими монархіями та Ізраїлем, які мають більш ніж двадцятирічну історію, стали наслідком дій багатьох чинників, які поглиблювали спільну зацікавленість у їх розвитку. Так, у 1993 р. Султанат Оман відвідав прем'єр-міністр Ізраїлю І. Рабин. Це був черговий візит ізраїльського прем'єр-міністра до арабських держав Перської затоки. Зміцнюючи цю тенденцію, наступник І. Рабина Ш. Перес відвідав Маскат у 1996 р., зустрівшись із султаном Кабусом. Інтіфада Аль-Акса зупинила на тривалий час розвиток арабсько-ізраїльських відносин. Арабська весна призвела до виходу на передові позиції арабських держав-членів РСАДПЗ. В умовах загострення суперництва між цією групою країн та Іраном, зазначені країни все більше вбачають в Ізраїлі свого стратегічного союзника.

При президенті США Д. Трампі зближення між аравійськими монархіями та Ізраїлем отримало новий поштовх. У жовтні 2018 р. прем'єр-міністр Ізраїлю Б. Нетаньяху відвідав Оман для переговорів із султаном Кабусом. Це був перший офіційний візит ізраїльського лідера до Султанату за останні 23 роки [7]. Через рік Ізраїль оголосив, що він прийняв запрошення від Емірату Дубаї взяти участь у Світовому ЕКСПО, яке мало відкритися у 2021 р. [7]. У цей час фактично в усіх країнах-членах РСАДПЗ розгорнулася реалізація широкомасштабних програм кардинальних трансформацій, пов'язаних із переходом до нової моделі економічного розвитку, і увагу керівництва цих країн все більше привертала успішний приклад розвитку Ізраїлю. Про серйозні зміни у поглядах керівництва аравійських монархій свідчить інтерв'ю принца-спадкоємця Саудівської Аравії Мохаммеда бін Салмана впливовому американському часопису *The Atlantic* від 02.04.2018 р., у якому принц прямо визнав, що Ізраїль має право на свою

власну землю, а Саудівська Аравія має спільні інтереси з Ізраїльською державою [8].

Протягом 2020–2021 рр. вікно можливостей щодо подальшого зближення арабських монархій з Ізраїлем ще більше розширилось. Пандемія коронавірусу, посилення агресивних тенденцій у зовнішній політиці іранського режиму впритул наблизили зазначені країни до нормалізації їхніх відносин. Великий вплив на громадську думку як в Ізраїлі, так і в арабських країнах мало відеозвернення посла ОАЕ у США Ю. Аль-Отаїба англійською та на івриті, в якому він застеріг прем'єр-міністра Ізраїлю Б. Нетаньяху від вкрай негативних наслідків анексії Західного берегу та Йорданської долини для майбутнього ізраїльсько-арабських відносин. «Анексія без сумніву заблокує ізраїльські сподівання на посилення безпекових, економічних і культурних зв'язків з арабським світом та ОАЕ» [9]. Заклик еміратського дипломата змусив ізраїльського прем'єр-міністра Б. Нетаньяху обирати між двома опціями: анексія Західного берегу і відтак відсікання від подальших кроків до нормалізації відносин з провідними країнами арабського світу або зупинення спроб анексії і розкриття дверей перед нормалізацією. Б. Нетаньяху обрав другий варіант і наказав зупинити анексію Західного берегу буквально за день до дедлайну – 1 липня 2020 р. [10].

Угоди Авраама стали реальністю у вересні 2020 р. внаслідок дії декількох об'єктивних чинників. По-перше, як уже зазначалося раніше, держави-члени [2] та Ізраїль об'єднала спільна велика загроза – агресивний Іран, який нарощує свій експансіоністський наступ у Близькосхідному регіоні. По-друге, необхідність об'єднати зусилля у протистоянні пандемії коронавірусу, яка надзвичайно боляче вдарила по близькосхідним країнам. Третій чинник пов'язаний зі змінами у підході арабських монархій до палестинської проблеми. Тривалий час ці країни, як і увесь арабський світ, дотримувались єдиного імперативу, який у 2002 р. було сформульовано в Арабській мирній ініціативі за формулою «мир в обмін на землю». Тобто, як тільки Ізраїль дозволить

створити Палестинську державу, арабський світ визнає Ізраїль. Формат цієї ініціативи не дозволяв будь-якій арабській країні самостійно нормалізувати свої відносини з Ізраїлем. Існує беззаперечне верховенство палестинського питання у порівнянні з національними інтересами країн. Ситуація кардинально змінилася наприкінці другого десятиріччя XXI ст. Лідери арабських монархій, передусім ОАЕ, Саудівська Аравія і Бахрейн були вкрай розчаровані деструктивною і негнучкою позицією керівництва Палестинської автономії, натомість побачили в нормалізації відносин з Ізраїлем нові можливості для просування справи створення Палестинської держави [6]. Невипадково, саме ОАЕ та Бахрейн стали першими державами-членами РСАДПЗ, які уклали угоди про нормалізацію відносин з Ізраїлем. Об'єднані Арабські Емірати – друга найбільша економіка на Близькому Сході після Саудівської Аравії, яка широко відкрита для міжнародної торгівлі, їх експорт становить майже половину ВВП держави. Так само це стосується і Бахреїну. Перспективи поєднання фінансового капіталу арабських держав Перської затоки з ізраїльською кібертехнологією, аграрними технологіями, розробками в галузі штучного інтелекту і охорони здоров'я створювали б могутній потенціал для процвітання усього Близького Сходу. Як Емірати, так і Бахрейн знаходяться у стадії глибоких трансформаційних змін. Відповідно до Бачення 2021 ОАЕ розпочали процес подолання надмірної залежності свого розвитку від нафти та газу, швидкими темпами розвиваються новітні індустрії і технології. Тому для успішного продовження цих перетворень вони особливо потребують виходу на рівень широкої співпраці з Ізраїлем. Є ще один важливий чинник, спільний для ОАЕ та Бахреїну, який дозволив їм першими з держав-членів РСАДПЗ нормалізувати відносини з Ізраїлем. Вони небезпідставно позиціонують себе як країни, де зростає толерантність. Ще у 2016 р. в Еміратах було створено міністерство толерантності. У 2018 р. відбулася зустріч Папи Римського і Великого Імама Аль-Азхадського університету Аль-Тахба на території ОАЕ, в результаті якої був підписаний

документ людського братерства, спрямований на просування глобального міжрелігійного співіснування. В одному з еміратів, у Дубаї, існує добре організована єврейська спільнота, в іншому, – в Абу-Дабі, – будується синагога, яка має бути введена в дію у 2022 р. як частина багаторелігійного Будинку Авраама. Цей комплекс також включатиме церкву та мечеть [11]. У Бахреїні понад 140 років існує єврейська спільнота. У 2017 р. делегація бахреїнських євреїв нанесла візит до Ізраїлю, а у 2019 р. головний рабин Тель-Авіву перебував з візитом у Бахреїні у справах стосовно розвитку міжрелігійного діалогу.

Угоди Авраама багато у чому стали результатом і наслідком напруженої роботи команди попереднього президента США Д. Трампа над просуванням проекту так званої «угоди століття», яка б мала знайти прийнятний формат врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту. Зазначені угоди стали одним із небагатьох досягнень Д. Трампа та були позитивно сприйняті новим президентом США Дж. Байденом. Врешті-решт його адміністрація впродовж першого року їх імплементації повною мірою оцінила закладений у них потенціал. Це стало зрозумілим за результатами проведеної під керівництвом держсекретаря США Е. Блінкіна тресторонньої американсько-ізраїльсько-еміратської конференції у Держдепартаменті США 17 вересня 2021 р. за результатами першого року з часу їх укладання. Головним меседжем виступу Е. Блінкіна стали слова про те, що «адміністрація продовжуватиме втілювати успішні зусилля попередньої адміністрації у напрямку поглиблення поступу нормалізації конфлікту» [3]. Аналітики, які близькі до нинішньої адміністрації президента США, виокремлюють такі найважливіші складові процесу Угод Авраама. Вони підкреслюють, що визначальним чинником, який забезпечить успішне розповсюдження зазначеного процесу на інші арабські країни, є здатність перших країн-підписантів забезпечити успішну розбудову більш взаємопов'язаного та економічно інтегрованого Близького Сходу. Регіон потерпає внаслідок вкрай низького рівня міжінтеграційних зв'язків. Так, внутріш-

ньорегіональна торгівля становить менше 10% загальної торгівлі, в той час, як у Європі та Азії цей показник сягає 68% і 60% відповідно. Зазначений низький рівень економічної інтеграції має своїм наслідком безсистемну логістику та систему постачання, високі торгівельні та інвестиційні бар'єри, плутанину у нормативно-правових режимах, тому регіон не в змозі координувати належним чином боротьбу як з коронавірусом, так і зі змінами клімату. Без серйозної архітектури на підтримку постійного діалогу та співробітництва для отримання переваг від більш об'єднаного Близького Сходу, Угоди Авраама не зможуть повністю розкрити свій потенціал [5].

Головним двигуном процесу Угод Авраама стали ОАЕ, нішіні відносини яких з Ізраїлем можна оцінювати як головний пілотний проект у зазначеному процесі. Під час першого офіційного візиту прем'єр-міністра Ізраїлю Н. Беннета до Еміратів 12-13 грудня 2021 р. було не лише підсумовано результати першого року нормалізації відносин між обома країнами, а й окреслено подальші перспективи поглиблення їхнього співробітництва. За цей час ОАЕ та Ізраїль уклали більше 60 угод та меморандумів про взаєморозуміння та співпрацю у різних сферах. Взаємна торгівля між обома країнами за 10 місяців 2021 р. зросла вдвічі і досягла 900 млн доларів США. Н. Беннет зазначив, що під час його візиту було дано старт багатьом угодам про співробітництво у сфері торгівлі, наукових досліджень та розвитку, кібернетики, охорони здоров'я, освіти, авіації, а також в інших сферах. Обидві країни анонсували план створення спільного інвестиційного фонду та визначили подальші кроки у поглибленні ізраїльсько-еміратської співпраці [9].

Незворотність процесу Угод Авраама для арабських монархій вирішальною мірою визначатиметься приєднанням до нього найвпливовішої країни не лише арабського, а й усього ісламського світу – Королівства Саудівської Аравії. Необхідно підкреслити, що вірогідний шлях Королівства до нормалізації відносин з Ізраїлем передусім буде визначатися завданнями посилення

антиіранської коаліції, спрямованої на недопущення гегемонії Ірану на Близькому Сході. Крім того, сьогодні існує серйозний зовнішній чинник, який може потужно позначитися на шляху Ер-Ріада до Угод Авраама. Маємо на увазі чинник, пов'язаний із принцем-спадкоємцем Саудівської Аравії Мохаммедом бін Салманом. У порівнянні з часом президентства Д. Трампа ставлення до нього з боку нинішньої американської адміністрації і самого президента США Дж. Байдена кардинально змінилося. Американська влада прямо звинуватила його в організації вбивства відомого опозиційного журналіста Дж. Хашоггі у жовтні 2018 р., а також у розв'язанні інтервенції в Ємені та численних порушеннях прав людини у самому королівстві. Вважається, що у разі зайняття ним королівського трону його рішення про нормалізацію відносин Саудівської Аравії з Ізраїлем стане тією ціною, за допомогою якої він зможе знову налагодити відносини з США. Саудівська Аравія вже сьогодні продемонструвала позитивне сприйняття нормалізації відносин Ізраїлю з Еміратами та Бахрейнном, дозволивши віддати свій повітряний простір для авіаційних маршрутів до Ізраїлю тощо. Фахівці вважають, що Саудівська Аравія здійснюватиме кроки назустріч нормалізації відносин з Ізраїлем поступово, враховуючи своє особливе місце в ісламському світі [13].

Серед останніх трьох держав-членів РСАДПЗ, – Оману, Катару та Кувейту, – існують доволі значні розходження у позиціях щодо нормалізації взаємин з Ізраїлем. Вважається, що найближчим до подібного кроку є Оман, у якого вже склалися достатньо глибокі контакти з Ізраїлем протягом тривалого часу. Катар та Кувейт неодноразово заявляли, що такому кроку з їхньої сторони заважає невирішеність палестинського питання. Разом з тим, і у цих країнах змінюються настрої на користь нормалізації відносин з Ізраїлем. Переконливим доказом таких перемін у громадській думці зазначених країн стала редакційна стаття у впливовому кувейтському часописі Arab Times від 30.01.2022 р., у якій зазначається, що всі арабські країни Перської затоки мають нор-

малізувати відносини з Ізраїлем, враховуючи той факт, що «мир з найбільш просунутою країною у регіоні є правильним» [14].

Російська агресія проти України і необхідність у зв'язку з цим відмовитись від неефективної політики «рекалібровки» щодо Саудівської Аравії з боку президента США Дж. Байдена спонукала останнього запланувати на 15–16 липня 2022 року важливий візит до Близького Сходу, під час якого він відвідає Ер-Ріяд, та зустрінеться із принцем-спадкоємцем Королівства Мохаммедом бін Салманом. Очікується, що під час візиту будуть зроблені важливі кроки щодо входження Саудівської Аравії до політичного простору Угод Авраама, що матиме історичне значення для всього Близькосхідного регіону. [15].

Цей візит Дж. Байдена мав серйозний вплив на подальший розвиток відносин між Ізраїлем та арабськими монархіями-членами РСАДПЗ. У Єрусалимській декларації американо-ізраїльського стратегічного співробітництва за підсумками перемовин Дж. Байдена з керівництвом Ізраїлю було підтверджено розширення та поглиблення підтримки Сполученими Штатами «історичних Угод Авраама». Зазначалося, що разом із стратегічними мирними угодами між Ізраїлем, Єгиптом та Йорданією вони «важливі для майбутнього Близького Сходу у справі забезпечення регіональної безпеки, процвітання та миру» [16]. Одним із головних завдань свого візиту на Близький Схід Дж. Байден вбачав «поглиблення інтеграції Ізраїлю до регіону», виходячи з того, що це «добре для миру і безпеки Ізраїлю» [17].

Можна згадати, що напередодні візиту американського президента, керівництвом Саудівської Аравії були зроблені подальші кроки у напрямку зближення, як, наприклад, відкриття можливості прямого авіасполучення ізраїльських арабів до Мекки під час їхнього Хаджу. Водночас, Саудівська Аравія поки що не поспішає із приєднанням до Угод Авраама та повної нормалізації своїх відносин із Ізраїлем. Позицію Саудівської Аравії щодо цього питання висловив державний міністр закордонних справ А. аль Джубейр. У своєму інтерв'ю 15 липня 2022 р. він віддав

належне керівництву Еміратів та Бахреїну щодо нормалізації своїх відносин з Ізраїлем у 2020 р., які, на його думку, мали «позитивний вплив на внутрішню політику Ізраїлю», однак зауважив, що це «їхнє суверенне рішення», вони вважають, що такий крок дозволить підштовхнути Тель Авів до вирішення палестинського питання. Все ж таки, підкреслив саудівський дипломат, його країна «дотримується дводержавного рішення зі створення Палестинської держави на окупованих територіях та столицею у Східному Єрусалимі. Ми чітко заявили, що це стратегічна опція, але ми маємо чіткі уявлення, що має відбутися перед тим, як це трапиться» [18].

Під час своєї прес-конференції після закінчення регіонального саміту в Джидді у форматі РСАДПЗ+3 за участю президента США, міністр закордонних справ Саудівської Аравії принц Фейсал бін Фархан зазначив, що на саміті не йшлося про військову або технічну співпрацю з Ізраїлем і не обговорювалося таке питання як «арабське НАТО» [19].

У фінальній заяві саміту у Джидді з питань безпеки та розвитку була сформульована загальна позиція лідерів країн-членів РСАДПЗ та їхніх союзників щодо палестинсько-ізраїльського конфлікту. Наголошувалося, що зазначений конфлікт має бути вирішений на «основі дводержавного рішення» та у відповідності із резолюціями ООН та Арабською мирною ініціативою [20].

Висновки. Таким чином, нинішній стан відносин між арабськими монархіями-членами РСАДПЗ та Ізраїлем став результатом впливу комплексу чинників геополітичного, гео економічного та безпекового характеру. Серед них найважливішими є зростаюче усвідомлення як арабськими країнами Перської затоки, так і Ізраїлем небезпеки агресивного курсу іранського режиму, усвідомлення арабською стороною важливості всебічного співробітництва з Ізраїлем у просуванні нинішніх трансформаційних перетворень, переоцінка ролі палестинського чинника тощо. Угоди Авраама, які були укладені у вересні 2020 р. між

ОАЕ, Бахрейном та Ізраїлем, стали проривом у формуванні нового геополітичного дизайну Близькосхідного регіону.

Разом з тим, потрібно відзначити, що Близькосхідне турне Президента США 14–16 липня 2022 року не принесло успіху у питанні нормалізації відносин з Ізраїлем такої провідної аравійської монархії як Саудівська Аравія. Вона ще раз засвідчила, що залишається на позиціях підтримки Арабської мирної ініціативи і нормалізує свої відносини з Ізраїлем лише після створення незалежної Палестинської держави. Також Саудівська Аравія підкреслила, що не вважає дозвіл на комерційні авіаперельоти ізраїльських авіакомпаній через свою територію доказом того, що вона зробила важливий крок у напрямку нормалізації відносин з Ізраїлем, на відміну від такого визначення цієї події з боку США та Ізраїлю.

Використані джерела і література

1. The Abraham Accords Declaration // US Department of State. URL: <https://www.state.gov/the-abraham-accords/>
2. Швед В.О. Арабські країни Перської затоки у системі політичних змін початку XXI ст. // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. №1 (7). К., 2019. сс.81–82.
3. Ulrichsen K. C. Israel and the Arab Gulf States: Drivers and Directions of Change // James A. Baker III. Institute for Public Policy of Rice University. 2014. 14 pp.
4. Roebuck W. Abraham Accords: National Interests Enhance Prospects, One Year In // The Arab Gulf State Institute in Washington. URL: <https://agsiw.org/abraham-accords-national-interests-enhance-prospects-one-year-in/>
5. Makovsky D., Kram J. Think Regionally: A US Role for Deepening the Abraham Accords // The Washington Institute for Near East Policy. 2021, Oct. 3. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/think-regionally-us-role-deepening-abraham-accords>
6. Rahman O. The emergence of GCC-Israel relation in a changing Middle East // Brookings Doha Centre. 2021, July 28. URL: <https://www.brookings.edu/research/the-emergence-of-gcc-israel-relations-in-a-changing-middle-east/>
7. D. The Abraham Accords: Politico-Economic Drivers and Opportunities // Trends Research. 2020, 15 Nov. URL: <https://trendsresearch.org/research/the-abraham-accords-politico-economic-drivers-and-opportunities/>

8. Goldberg J. Saudi Crown Prince: Iran Supreme Leaders «Makes Hitter Look Good» // The Atlantic. 2018, April 2. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/04/mohammed-bin-salman-iran-rael/557036/>
9. Turak N. Israeli prime minister makes historic UAE visit, stressing «new reality» for region // CNBC. 2021, Dec. 13. URL: <https://www.cnbc.com/2021/12/13/israeli-prime-minister-makes-historic-uae-visit-stressing-new-reality-for-region-.html>
10. Lazaroff T. Behind scenes of Abraham Accords: Israel annexation halted day before deadline // The Jerusalem Post. 2021, Dec. 19. URL: <https://www.jpost.com/israel-news/israeli-west-bank-annexation-was-halted-in-2020-with-a-24-hour-deadline-688648>
11. Abu Dhabi: A synagogue, mosque and church will be in one location. Gulf News. 2019, Sept. 21. URL: <https://gulfnews.com/uae/government/abu-dhabi-a-synagogue-mosque-and-church-will-be-in-one-location-1.1569067182292>
12. Blinken A.J. At the One Year Anniversary of the Abraham Accords: Normalization Agreements in Action Remarks // The White House. Washington, DC. 2021, Sept. 17. URL: <https://www.state.gov/at-the-one-year-anniversary-of-the-abraham-accords-normalization-agreements-in-action/>
13. Ibish H. Wary But Intrigued, Saudi Arabia is Still Weighing Potential Ties to Israel // Arab Gulf States Institute in Washington. 2021, Sep. 20. URL: <https://agsiw.org/wary-but-intrigued-saudi-arabia-is-still-weighing-potential-ties-to-israel/>
14. Joffe T. Kuwait paper pushes normalization with Israel, criticizes Palestinians // The Jerusalem Post. 2022, 30.01. URL: <https://www.jpost.com/middle-east/article-694955>
15. Nahmias O. Biden trip to Jerusalem and Riyadh - what's he trying to achieve? Jerusalem Post. – 2022. URL: <https://www.jpost.com/middle-east/article-709304>
16. The Jerusalem U.S.-Israel Strategic Partnership Joint Declaration JULY 14, 2022. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/07/14/the-jerusalem-u-s-israel-strategic-partnership-joint-declaration/>
17. Makovsky D. What Biden and Lapid Have in Common. Washington institute for Near East Policy, July 8, 2022. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-biden-and-lapid-have-common>
18. Magid J. Saudi minister: Peace with Israel 'strategic option' but not before 2-state solution. Times of Israel, July 16, 2022. URL: <https://www.timesofisrael.com/saudi-official-peace-with-israel-strategic-option-but-not-before-2-state-solution/>
19. Crown prince's message to Biden on 'mutual respect, appreciation': Prince Faisal bin Farhan. Arab News, July 16 2022. URL: <https://www.arabdown.org/en/crown-princesmessage-to-biden-on-mutual-respect-appreciation-prince-faisal-bin-farhan>
20. Arab leaders, US President Biden affirm common vision for region at Jeddah summit. Arab News, July 17, 2022. URL: <https://www.arabnews.com/node/2123541/saudi-arabia>